

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Nejšťastnější rabín	4–5
Třetí jméno Závěr seriálu	8–9
Prezident Havel ve Španělské synagoze	9
Příčiny nepokojů ve Francii	10–11

■ Krátce

Hospodin provedl Adama celou zahradou Eden a řekl mu: „Pohled, jak krásný je tento svět, který jsem pro tebe stvořil. Chraň ho a pečuj o něj. Neboť cokoli v něm zničíš, nebude již nikoho, kdo by to napravil“. Výstižnější varování a výzvu lidstvu nedokázaly zformulovat ani desítky moderních ekologických organizací.

Rabín Daniel MAYER

Tóra pocházela z Kolína, tak jsem si o něm vyhledal informace a napsal řeč. Bylo to velmi emotivní a nejúčinnější kázání za celých 40 let, protože ovlivnilo život můj i celé synagogy. Následovalo pak ještě mnoho a mnoho cest do Československa. Nyní máme čtyři Tóry, tři z České republiky a jednu ze Slovenska.

Rabín Andrew GOLDSTEIN

Jak se vlastně Sladký požehnaný jmenuje a proč? Je to tajemný Adonaj? Buberovský Ty nebo ještě filozofičtější TO? Jehovistický Jehova? Nevyslovitelný a zároveň trochu werichovský Šemha-meformaš? Podivný Šadaj či Cevaot? Anebo Ha-šem?

Achab HADLER

JSEM NEJŠŤASTNĚJŠÍ RABÍN

říká o sobě
Andrew Goldstein

foto: Kateřina Weberová

NEBOŤ ČLOVĚK SE PODOBÁ STROMU (KE SVÁTKU TU BI-ŠVAT)

*Což je strom na poli člověk?
Jako člověk i strom roste
a jako strom, i člověk bývá vyřát.
Nevím, kde jsem byl a kde budu,
jako strom na poli.*

*Což je strom na poli člověk?
Jako strom, i on touží po výšinách
a jako člověk, i on bývá ohněm spálen.
Nevím, kde jsem byl a kde budu,
jako strom na poli.*

Málokdo by předpokládal, že tato krásná báseň, začínající biblickými slovy „Ki ha-adam ec ha-sade“ (Dt 20,19), je plodem levicového intelektuála, izraelského básníka Natana Zacha. Jak vidíme, i jeho kořeny vrůstají hluboko do Země Izraele a židovských tradic, z nichž čerpá podněty pro svou tvorbu.

SVÁTEK Tu bi-švat, který letos připadne na pondělí 13. února, má mnoho podob. Od mystického sederu přes tradiční výsadbu nových stromů až po rodinné výlety do přírodních rezervací. Samozřejmě se svátek Tu bi-švat neobejde bez toho, že bychom pojedli když ne patnáct, tak alespoň několik druhů sušeného i čerstvého ovoce, přičemž by neměly chybět ty druhy, jimiž se pyšní Země Izraele, například datle (tmarim), figy (teenim), olivy (zejtím), hrozny (anavim) a jsou-li k dostání v tomto období, třeba i granátová jablka (rimonim). Nezapomeňme však před požitím ovoce pronést požehnání „Baruch ata Ha-Šem Elokejnu melech ha-olam bore pri ha-ec“.

Tak jako k jiným našim svátkům, i k Novému roku stromů se váže mnoho zvyků a obyčejů. Podívejme se na několik příkladů, jak slavily nebo ještě slaví tento den různé východní obce. Kurdistanští Židé nazývají tento svátek Mazdani ilanaji, což v aramejštině znamená Poselství stromů. V tento den si kurdistanští Židé posílají navzájem mísy s třiceti druhy ovoce. Také jejich sousedé, muslimští Kurdové, posílali svým židovským známým ovoce, neboť byli přesvědčeni, že požehnání Židů bude mít blahodárný účinek i na úrodu jejich stromů. (K tomuto mám i svůj osobní příběh. Koncem 90. let probíhala víceméně tajná akce, během níž byl z iráckého Kurdistanu přepraven do Izraele dosti značný počet Židů a také Kurdů s židovskými kořeny. Část nových přistěhovalců se dostala do Afuly, kde se

začala učit v ulpanu ivrit. Tehdy jsem dvakrát týdně v tomto ulpanu vyučoval judaismus a židovské dějiny. Asi týden před Tu bi-švatem jsem dostal úkol seznámit skupinku kurdistanských souvěrců s tímto svátkem. Problém byl, že oni po dvou měsících docházky znali velice málo ivrit a já neznal arabsky, o kurdštině nemluvě. Jak jim tedy vysvětlit, alespoň v kostce, význam svátku? Pak jsem si vzpomněl, že kurdští Židé nazývají svátek Mazdani ilanaji, což jsem řekl i nahlas. Nepočítal jsem s tím, že by někdo ze žáků zareagoval. Tu se však jedna žena usmála a bylo jasné, že ví o co se jedná. Hebrejsky mi řekla: „Ááá, chag ecim!“ Potom již začala arabsky a kurdsky vysvětlovat svým kolegům něco o Tu bi-švat. Tím tedy byla situace zachráněna). Po pronesení požehnání nad ovocem si kurdistanští Židovky polévaly navzájem vlasy vodou a při tom říkaly: „Tak jako na stromech rozkvétají poupátka, necht tak rostou tvé vlasy.“

Bucharští Židé nazývají tento den Svátkem pojídání sedmi druhů plodů, kterými se pyšní Země Izraele. Kromě ovoce jedí bucharští souvěrci různé druhy sladkostí a při tom, podobně jako o Roš ha-šana, si vzájemně přejí, aby Hospodin učinil tento rok rokem sladkým.

Perští Židé pořádají v domě rabína hostinu podobnou té, kterou pořádají jejich bucharští souvěrci. Během hostiny rozdává rabín přítomným kousky svatojánského chleba (charuv), který přivezli ze Svaté země a všichni pak pronášejí slova přání – na budoucí rok ve znovu vybudovaném Jeruzalémě!

V tureckém Izmiru bývalo tradicí jíst ovoce, které symbolizovalo mír a požehnání pro dům a rodinu. Pán domu nejdříve pronesl požehnání nad pšeničným chlebem, neboť pšenice je znakem míru, jak je psáno v Žalmu 147,14: „Na tvém území ti dal mír, bělí pšeničnou tě sytí“. Žena pak pronesla požehnání nad vinnými hroznými, což nám připomíná Žalm 128,3: „Tvá žena bude jako plodná réva“. Synové pak žehnají nad olivami, neboť je psáno tamtéž: „Tvoji synové jak olivové ratolesti“. Dcery pak pronášejí požehnání nad granátovými jablky a ořechy, jak je psáno v Žalmu 45,14: „Královská dcera v celé své slávě již čeká uvnitř“. Což nám napovídá, že opravdová a přirozená krása ženy je v její cudnosti. Malé děti pak žehnají nad jablkem s medem, neboť je psáno v Písni 4,11: „Pod tvým jazykem je med a mléko“. Kromě toho bývalo

v Izmiru zvykem shromáždit všechny žáky města, ne však k výuce, ale k tomu, aby všichni společně recitovali patnáct Žalmů na počest svátku Tu bi-švat. Tytéž Žalmy se pak recitovaly v mnohých izmirských rodinách při slavnostní tu bi-švatové hostině.

Neoddělitelnou součástí našich svátků je folklór. Neoddělitelnou, ne však nejdůležitější. Tou jsou naše prameny a v nich moudrá slova našich učenců z. l. Podívejme se například, co se píše v midraši Kohelet Rabba 7,28: Hospodin provedl Adama celou zahradou Eden (rájem) a řekl mu: „Pohled, jak krásný je tento svět, který jsem pro tebe stvořil. Chraň ho a pečuj o něj, neboť cokoliv v něm zničíš, nebude již nikoho, kdo by to napravil“. Výstižnější varování a výzvu lidstvu nedokázaly zformulovat ani desítky moderních světových ekologických organizací. V Pirkej d'rabi Eliezer 34 se píše: „Ve chvíli, kdy kácíme ovocný strom, jeho hlas se rozléhá z jednoho konce světa na druhý, ale není slyšet.“ Opravdu není slyšet? Nebo my jej neslyšíme, protože jej slyšet nechceme?

Jednou šel jakýsi člověk pouští. Byl hladový, unavený a žíznil. Náhle uviděl před sebou strom. Pojedl z jeho sladkých plodů, odpočinul si v jeho chladivém stínu a uhasil žízeň vodou z malého potůčku protékajícího pod ním. Když se rozhodl pokračovat dále v cestě, řekl: „Stromečku, co bych ti měl přát? Abyš měl sladké plody? Ne, vždyť je máš! Snad abys byl krásný a měl příjemný stín? Ne, vždyť jsi krásný a tvůj stín je příjemný! Nebo aby okolo tebe tekli potůček? Ne, vždyť on tu teče! Tak co bych ti tedy měl přát? Necht Bůh dá, aby všechny sazenice, které z tebe vzejdou, vyrostly a byly jako ty!“ (podle traktátu Taanit 5b). Podobně je tomu i v mezilidských vztazích. Setkáme-li se s moudrým a příjemným člověkem, který nám v těžkém okamžiku nezištně pomohl a my víme, že z naší strany odmítne jakoukoli protislužbu či sebelepší dar, přesto se v duchu ptáme, jak se můžeme takovému člověku odvděčit. Můžeme se zachovat tak, jak se zachoval onen člověk z talmudického příběhu. Každý, kdo má děti, si přeje, aby jeho potomci byli zdraví, moudří, laskaví, ohleduplní, pracovití... Popřejeme-li takovému člověku, aby jeho děti byly jako on, zajisté nepochybíme.

► Rabín Daniel Mayer

Různé chutě JUDAISMU

nový vzdělávací program pro dospělé pod záštitou Světové unie progresivního judaismu (WUPJ)

- pro všechny, kteří již něco znají, ale chtějí toho znát mnohem víc, soustavně se vzdělávat a třeba i nabyté znalosti dále předávat
- jednou týdně (vždy ve středu od 18.30) od února do května (předpokládá se pokračování programu opět od října) plus jeden víkendový intenzivní kurz
- přednášky, studium textů, diskuse

začínáme 22. února 2006

Program pro tento semestr:

- 1) „Etické principy judaismu“ - Jak je to v judaismu s láskou, přátelstvím, mezilidskými vztahy, poctivostí, pomlouváním...?; studijní texty: kniha Přísloví, Pirkej avot, Chafec Chajim a další (termíny: 22.2., 1.3. a 8.3., lektor: Achab Haidler)
- 2) Speciální večer věnovaný svátku Purim (15.3., s Achabem Haidlerem)
- 3) „Židovské odpovědi na otázky moderní doby“ – 1783 – 1867 – 1918 – Osvícenství? Emancipace? Národní cítění? Jaký vliv má moderní doba na otázky náboženské víry, sociálního postavení, občanské a národní příslušnosti? Jak se s moderní dobou judaismus vyrovnával a vyrovnává?; studijní texty: Mendelssohn, Jechezkel Landau, Pařížský Sanhedrin, Šlomo Jehuda Leib Rappaport, Freud, Kafka, Herzl (termíny: 22.3., 29.3., 5.4., lektor: Ziv Semadar)
- 4) „Současná židovská komunita – různé pohledy a přístupy“
  - „Tóra – nedokončený příběh: neortodoxní pohled na ortodoxii aneb Kolik je těch 613 příkazů...?“ (termín: 26.4., lektor: Jan Divecký)
  - „Svět liberálního judaismu“ – Haskala v západní a střední Evropě, dinosauri v reformě a reformy v reformě... (termín: 3.5., lektor: Sylvie Wittmannová)
  - Závěrečná panelová diskuse s lektory (termín: 10.5.)
  - Víkendový seminář (termín: 9.-11. června, lektor: Tomáš Kučera, student rabínského semináře Abraham Geiger Kolleg v Berlíně)

Bližší informace a přihlášky na adrese vzdelavani2006@volny.cz nebo na telefonu **724 027 929** nejpozději do 15. února. Nezapomeňte uvést své jméno a kontaktní údaje (telefon, emailovou a/nebo poštovní adresu).

Program Bejt Simcha

únor 2006

sobota 25. února od 10 hodin

Ranní bohoslužba s rabínem

Ronaldem Hoffbergem

sobota 25. února od 14 hodin

„Odpoledne s Tórou“ – studijní a diskusní program k týdenní paraše

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabalat Šabat každý pátek od 18 hodin;

pokud je na programu i přednáška,

následuje vždy po skončení bohoslužby,

od 19 hodin

„Odpoledne s Tórou“ (studijní a diskusní setkání nad týdenní parašou) každou

poslední sobotu v měsíci

HODINY PRO VEŘEJNOST

každý pátek od 16 do 18 hodin

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2

Telefon: 222 251 641, 724 027 929

E-mail: kehila@bejtsimcha.cz

Web: www.bejtsimcha.cz

NEJŠTASTNĚJŠÍ RABÍN

Britský liberální rabín Andrew Goldstein navštěvuje naši zemi pravidelně již od osmdesátých let. Naposledy jsme měli možnost se s ním setkat koncem října, kdy jsme jej rovněž požádali o rozhovor.

Chtěl jste se stát rabínem již od dětství?

To ne, dokonce jsem nejprve studoval biologii. Moji rodiče nebyli příliš religiozní. Patřili jsme k liberální synagoze, ale rodiče tam moc často nechodili. Já jsem ale chodil pravidelně v sobotu dopoledne spolu se svým starším bratrem. Po čase, ale vstoupil do armády, přestal chodit a já pokračoval v návštěvě synagogy už sám. Byl jsem tam každý týden, rozdával jsem sidury a pomáhal, kde bylo třeba. Pak začal fungovat klub mládeže, kam jsem se zapojil a brzy se stal jeho předsedou. Tehdy náš rabín neočekávaně odešel a byl jsem požádán, abych občas vedl bohoslužbu. Tak to tehdy začalo.

K tomu, že jsem se stal rabínem, vedla i jedna zajímavá shoda okolností. Na střed-

ní škole jsem se nikdy nijak neangažoval v dramatickém kroužku nebo veřejných řečnických aktivitách. Jednou tam vznikla divadelní skupina, která chtěla nastudovat hru a potřebovala někoho, kdo by hrál černocho. A k mému zděšení usoudili, že umím pěkně napodobit příslušný akcent a přemluvili mne k vystoupení. Měl jsem černý obličej, bílé vlasy a hrál starého černocho! Ta zkušenost mne úplně nadchla a náhle jsem byl plný sebedůvěry k veřejnému vystupování. Nebýt té role ve školním představení, neměl bych asi dodnes dost potřebné jistoty k vedení bohoslužby.

Pro vaši komunitu (Northwood and Pinner Liberal Synagogue v Londýně) pracujete celou svou rabínskou kariéru, tedy čtyřicet let. Je to běžné, aby rabín pracoval tak dlouho v jediné komunitě?

Rozhodně ne, v Anglii jsem určitě kordmanem.

Neovlivnil vaše dlouhé setrvání na jednom místě také fakt, že i vaše paní se života této synagogy aktivně účastní?

Určitě. Rodiče mé manželky se v synagoze velmi angažovali, tchýně byla rabínovou tajemnicí a vlastně ona v podstatě zařídila náš sňatek. Sharon bylo teprve sedmnáct, když jsme se brali, já v té době ještě studoval na Leo Baeck College. Manželka začala pracovat dřív než já a na studiích mne podporovala s celou svou rodinou. Pro synagogu pracovali dokonce i její prarodiče a je tedy jen přirozené, že k tomu měla vztah a dodnes pro synagogu velmi intenzivně pracuje.

Musí to být něco nádherného, sdílet opravdu celý život...

Myslím, že moje paní je jednou z posledních rebecin v progresivním hnutí. Její kariérou je v podstatě pomoc synagoze. Cítím se jako ten nejšťastnější a nejpožehnanější rabín, protože obě moje děti si našly partnery v rámci synagogy. Máme čtyři vnuky a vnučky a všichni žijeme blízko sebe. Můj syn je také rabín, a pokud nevede bohoslužby jinde, modlí se zde. Dcera řídí synagogální sbor a učí hebrejštinu. Jsme opravdu velmi šťastná rodina.

Kdy jste poprvé navštívili Československo?

V létě 1980. Rok předtím jsem měl na Jom Kipur kázání o Sefer Tora, který jsme měli z Kolína. Zeptal jsem se, zda byl někdo někdy v Kolíně. Popravdě jsem ani pořádně nevěděl, kde je Československo, natož Kolín. Náhodou se tam chystal můj známý na obchodní cestu a napěsrok mne tam vzal sebou. V té době jsem vůbec nikam necestoval a jet do komunistické země bylo pro mne velmi vzrušující.

Vše začalo díky kolínské Tóře?

Ano. Já žádné příbuzné v Čechách nemám. Jen strýce, který pochází ze Slovenska, ale to jsem tehdy nevěděl. Chtěl jsem jen napsat kázání na Jom Kipur a chybělo mi téma. Protože naše Tóra pocházela z Kolína, vyhledal jsem si o něm informace a kázání napsal. Bylo velmi emotivní a svým způsobem mé nejučinnější kázání za celých čtyřicet let. Ovlivnilo totiž nejen můj život, ale mělo i podstatný vliv na celou naši synagogu. Následovalo pak ještě mnoho a mnoho cest do Československa. Tóry máme nyní čtyři - tři z Čech a jednu ze Slovenska.

A navíc aron ha-kodeš.

K tomu došlo během naší třetí či čtvrté návštěvy Kolína. Poslední žijící kolínská Židovka, paní Olga Kolíčková, vzala mne a mého přítele Michaela Hepnera na hřbitov. A tam v hřbitovním domku byl pulpit pro rabína a také aron, pocházející z malé vesnice Malín nedaleko Kolína. Tamní synagoga byla uzavřena ve dvacátých letech minulého století a aron byl později převezen do Kolí- ➤

► na. Myslím, že jsou to čtyři roky, kdy jsme spolu se skupinou z Bejt Simcha zajeli do Malína. Místní synagoga byla později přeměněná na tělocvičnu Sokola a nakonec zbořena, ale my jsme v místní hospodě našli fotografii Sokolovny, na kterém byl v pozadí zařízené tělocvičny, za gymnastickým nářadím, aron vidět. Byla to myslím velká náhoda a vyprávíme o tom všem návštěvníkům naší synagogy. Bude vás určitě zajímat, že máme nové pláštiky na Tóry, které vyrobily členky naší synagogy. Na každém je vyšitý název českého města, odkud Tóra pochází. To samozřejmě výrazně napomáhá posilovat český aspekt, který je v životě naší synagogy velmi významný.

Zeptám se nyní na terminologii. Je nějaký rozdíl mezi termíny liberální, progresivní a reformní judaismus?

V Británii jsou dvě progresivní hnutí, jedno se nazývá liberální, druhé reformní. V mnoha směrech jsou zcela oddělená a každé má své vlastní orgány, instituce, sídury a literaturu. Naopak rabíni jsou školeni na stejné škole Leo Baeck College a pohybují se bez problému mezi synagogami obou směrů. Rozdíly v bohoslužbě jsou malé, snad jen že reformní je trochu tradičtější. Hlavní názorový rozdíl je, že britské liberální hnutí (stejně jako reformní hnutí v USA), uznává patrilinéární židovství (židovství po linii matky nebo otce), zatímco britské reformní hnutí uznává pouze matri-

linieární linii. A to je také jediný zásadní rozdíl. Poslední novinkou je, že liberální hnutí koná formální svatební obřady i mezi židovským a nežidovským partnerem (i když to není řádná svatba), což reformní nedělají. Také děláme ceremoniál pro gay a lesbické páry, abychom potvrdili jejich trvalé partnerství. Ale to jsou jen malé rozdíly, takže opravdu není nutné mít vedle sebe dvě oddělená hnutí.

V loni jste byl na konferenci Světové unie progresivního judaismu (WUPJ) v Moskvě, kam jste již několikrát cestoval. Jaká je podle vás budoucnost progresivního judaismu v Rusku, Ukrajině či Bělorusku?

Jednoduché to není, působí tam i Chabad, s nímž často vedeme těžké boje. Problémem je, že Chabad může komunitě poskytnout mnoho mladých rabínů a také finance. Reformní hnutí takové zdroje samozřejmě nemá. Přesto vše ukazuje na to, že většina lidí v bývalém SSSR nechce ortodoxní judaismus a kloní se k některé formě progresivního judaismu. Rozhodně nechtějí autoritativní náboženství, autoritářství si v minulém režimu užili dostatečně. Také mne tam fascinuje, že je to obvykle mladá generace, která to vše vede. Mnozí mladí znají všechny modlitby a melodie, vedou bohoslužby. Starší generace sama nic nezná. Talmud Tora bývá pro děti, ale třeba v Kyjevě nebo jinde na Ukrajině

rodíče nic neumějí a často sedí ve spojených třídách vedle svých dětí, aby se společně naučili základům judaismu.

Zajímavé je srovnání České republiky s Ruskem, Ukrajinou a Běloruskem. Post-sovětské země jsou tak chudé, že lidé komunitu potřebují i jako sociální a společenskou instituci. Nemají peníze, aby se šli někam bavit. Komunita jim poskytne možnost se nejen modlit, ale vést i jednoduchý společenský život. To v Čechách mohlo být krátce po

revoluci, ale dnes je situace v České republice úplně jiná. Je to prostě západní země. Já mívám v synagoze na Roš ha-šana 1200 lidí. Skvělé, ale za pár dní přijdou Sukot a je jich najednou dvě stě, a přijde šabat a je jich dvacet. Naproti tomu Misha Kapustin, můj bývalý student, který je teď rabínem v Charkově, mi říkal, že má větší návštěvnost na erev šabat, kdy si už lidé zvykli chodit, než na Kol nidre, na Erev Jom Kipur – to mu přišlo jen patnáct lidí, zatímco v pátek večer jich chodí padesát. Znamená to, že oni nechápu důležitost Jom Kipuru a navíc – žádné jídlo! Říkám to napůl žertem, ale určitě někteří chodí i kvůli jídlu. Nebo třeba kvůli posezení v teplé, dobře vytopené místnosti. Byl jsem například v Berdyčevě a tam začínala bohoslužba už ve tři hodiny odpoledne. Proč? Nebylo dost peněz na veřejné osvětlení na ulicích a každý chtěl být doma dřív než se setmí. To je prostě úplně jiný svět. Ale vše se pozvolna mění k lepšímu, Kyjev už brzy bude městem se západním životním stylem.

Česko je specifické tím, že jsme velmi sekulární země. Mnozí Židé nežijí nábožensky, ale velmi živě se zajímají o kulturu, tradice, historii...

My, Židé, máme štěstí, že se židovství projevuje mnoha způsoby v různých úrovních, takže každý si v něm může najít své místo a být v pohodě. Například vím, že někteří lidé z mé kongregace, kteří chodí pravidelně na páteční večerní bohoslužbu, jsou ateisté. Přicházejí, protože chtějí jednou týdně pobýt hodinu, dvě s jinými Židy, zazpívat si, promluvit si a to, že jsou intelektuálně ateisty, nikomu nevadí.

Zapojit se a pomáhat může tedy i ten kdo není věřící...

To určitě. Kvůli současné nešťastné situaci ve světě musíme mít u synagogy ostrahu. Zajišťují ji naši kongreganti, dobrovolníci, kteří stojí během bohoslužeb před synagogou. A máme také mnoho lidí, kteří by nikdy nešli dovnitř na bohoslužbu, jsou řádnými členy synagogy, platí příspěvky, ale jsou více než šťastní, když mohou svou židovskou identitu demonstrovat tak, že stojí venku před synagogou, třeba v dešti, a chrání ji.

► Věra Razáková

Foto: Kateřina Weberová

Andrew Goldstein Andrew Goldstein je rabínem Northwood & Pinner Liberal Synagogue (v Londýně), která v současné době zahrnuje asi 700 rodin.

Již v roce 1974 inicioval r. Goldstein kontakt s židovskou komunitou v (tehdejší) Československu a od roku 1989 pomáhá rozvoji liberálního judaismu v ČR i na Slovensku, léta působil jako poradce a navštěvující rabín komunit v Praze, Brně a Bratislavě.

Je místopředsedou Evropské sekce WUPJ (World Union for Progressive Judaism) a spolupředsedou Teologického výboru ICCJ (International Council of Christians and Jews). R. Goldstein také nedávno koeditoval nový liberální machzor Ruach Chadash a předsedal edičnímu výboru siduru Lev Chadash.

Velkou oporou je mu jeho žena Sharon, s níž mají dvě děti, syna Aarona, který je rovněž rabínem a dceru Ruth Colin, která v Northwoodské synagoze vede pěvecký sbor.

VYŠETŘOVÁNÍ JE SKONČENO, ZAPOMEŇTE! ZÁHADNÁ SMRT CHARLESE JORDANA

V posledním čísle jsme si pověděli jak na iniciativu filmaře Martina Šmoka bylo reagováno ze strany státu, pokusili jsme se oživit atmosféru šedesátých let a vzpomněli i na rok 1968 – kdy došlo k okupaci země sovětskou armádou. Víme, že Charles Jordan byl naposledy viděn, když 17. srpna 1967 odcházel z pražského hotelu Esplanade, aby si koupil noviny. Vše, co se potom stalo, je zahaleno rouškou tajemství. K pochopení možných důvodů jeho smrti však musíme znát vše co se toho roku událo...

Vzácný snímek Charlese Jordana na letišti v Rabatu.

Milchémet šeset ha-jamin

Je jaro roku 1967 a na Blízkém Východě houstne napětí. Násirův Egypt se předhání v ostře protizraelském postoji s militantní Sýrií. S tou rok předtím uzavřel válečnou alianci a nikdo nepochyboval, proti komu je namířena. Syrská armáda, rozmístěná na Golanských výšinách, ostřeluje izraelské území, syrské MIGY svými přelety provokují izraelské letectvo. Generální tajemník OSN U Thant stahuje ze Sinaje mezinárodní jednotky UNEF a Egypt toho okamžitě využívá k zvyšování koncentrace svých jednotek na poloostrově. Současně obnovuje blokádu Tiranské úžiny. K Egyptu se, i přes vzájemné názorové rozdíly, připojuje Jordánsko a Irák. Izraelský ministerský předseda Abba Eban sonduje ve Washingtonu americkou reakci k případnému válečnému konfliktu a mezi Kremlem a Bílým domem dochází k premiéře v použití „červeného telefonu“. Výsledkem je sovětské doporučení

Egyptu, aby neútočil první...

V Izraeli se zatím tvoří vláda národní jednoty, kde zasedají vedle sebe poprvé labouristé i pravice a bývalý sovětský důstojník a nyní izraelský ministr národní obrany Moše Dajan spolu s Jichakem Rabinem. Vytváří plán preventivního úderu proti sousedním arabským zemím. Válka začala 5. června 1967 překvapivým vzdušným útokem, kdy bleskovými nálety Izraelci zničili většinu egyptského, syrského, jordánského a iránského letectva. V zápětí byl dobyt celý Západní břeh včetně východního Jeruzaléma, Ramalláhu, Hebronu a Betléma.

Izrael dobyl egyptské pásmo Gazy, Golanské výšiny, celý Sinajský poloostrov a jeho armáda se dostala až k Damašku. Za šest dní získal Izrael území třikrát větší než byla jeho původní rozloha. Oslivné vítězství dostalo jméno: „šestidenní válka – milchémet šeset ha-jamin“.

Politika bez zásad

Poválečné vztahy Československa k Izraeli věrně kopírovaly sovětskou zahraniční politiku. Masivní československá pomoc válčícímu mladému státu vyjadřovala i sovětskou naději, že se nový stát stane silně levicovou enklávou v moři britských zájmů. Když se tak nestalo, následovalo prudké ochlazení. V říjnu 1956 začala na Blízkém Východě další válka a českoslovenští specialisté, kteří ještě před osmi lety pomáhali cvičit vojáky židovské armády, cvičili nyní arabské bojovníky usilující o vymazání Izraele z mapy. Do arabských zemí putovaly do-

dávky československých zbraní. V poměrně krátkém časovém intervalu tak Československo pomáhalo zbraněmi a poradci dvěma znepráteným stranám. O podivnostech čs. zahraniční politiky v době normalizace svědčí i paradoxní stav, kdy diplomatické styky s existujícím a suverénním státem Izrael byly přerušeny, ale s de facto neexistujícím „Palestinským státem“ byly udržovány prostřednictvím zvláštního zastupitelského úřadu.

Po roce 1960 u nás dochází k určitému uvolnění. Na straně jedné je založena Univerzita 17. listopadu, která vedle civilních studentů organizovala též výcvik tzv. osvobozenecých komand, na straně druhé se obnovuje činnost po léta zakázaných židovských organizací. Toto zdánlivé uvolnění však nevyplývalo ze zdravé sebereflexe totalitního režimu, důvodem byla obyčejná snaha získat pro nemocnou ekonomiku další potřebné valuty.

Eškol a Jordan

Několik týdnů po drtivé porážce arabských zemí přijíždí Charles Jordan do Prahy. Jeden z nejvýznamnějších představitelů západních židovských organizací a místopředseda JOINT se údajně chtěl pokusit obnovit legální židovské vystěhovalectví v ČSSR do Izraele, případně řešit otázku palestinských uprchlíků. Dva dny, před svým odjezdem do Prahy, jednal v Izraeli s premiérem Lévy Eškolem a také s palestinskými předáky. Obsah těchto tehdejších důvěrných konzultací neznáme a tak nemůžeme vyloučit jejich souvislost s Jordanovou pražskou misí. Jeho celoživotní úspěšná a celosvětově respektovaná humanitární práce věnovaná židovským běžencům mohla vyvolat a jistě také vyvolala nenávisť určitých, nicméně poměrně lehce identifikovatelných sil.

Zasáhlo palestinské komando?

Jordanovo tělo bylo nalezeno ve Vltavě nedaleko Karlova mostu a jeho smrt vyšetřovaly na začátku české i americké úřady. Při pitvě a odborných expertízách asistovali američtí odborníci. Bylo prokázáno, že Jordan byl už mrtvý vláčen po zemi. Kriminálka se tedy logicky klonila k tomu, aby jeho smrt vyšetřovala jako vraždu. Po srpnu 1968 však vyšetřování převzala Státní bezpečnost, která v roce 1971 dospěla k závěru, že šlo o sebevraždu. Té však nic nenavštěvovalo. Když Jordan odcházela z hotelu koupit noviny byl v pohodě a choval se zcela normálně. Nebyl nemocný, neměl ekonomické potíže, jeho manželství bylo harmonické – široko daleko žádný uchopitelný motiv sebevražedného jednání. Navíc o něm bylo známo, že je neplavec a blízkost vodních zdrojů zásadně

nevychledává. Jak tedy a čí rukou byl zavražděn?

Josef Frolík, známý defektor ze Státní bezpečnosti, ve své knize tvrdí, že Jordan byl unesen palestinským komandem. Žádné přesvědčivé důkazy tohoto tvrzení však nepředkládá.

Odpověď na klasickou otázku Cui bono? je poměrně obtížná. Je nesporné, že aktivity Charlese Jordana byly pečlivě a dlouhodobě monitorovány nejrůznějšími tajnými službami. Samozřejmě, že podezření padá v první řadě na arabské tajné služby. Jordanův podíl na imigraci Židů do Izraele tuto zemi výrazně posiloval a to jistě nebylo v arabském zájmu. Důvodem k vraždě mohl být i Jordanův plán na přemístění Palestinců z pásma Gazy do Sýrie, Jordánska a Egypta. Takto smírně vyřešit izraelsko-palestinský konflikt nebylo v zájmu militantních Palestinců, kteří by

v případě úspěchu Jordanova plánu ztratili motiv své touhy zničit Izrael.

Vraždě, provedené „bratrskými“ tajnými službami, mohla naše tajná služba asistovat a pak pomáhat při její kamufláži, mohla však zločin také spáchat sama ve prospěch úzké spolupráce s tajnými službami arabských (tedy spřátelených) zemí.

Nešťastná náhoda, sebevražda nebo vražda? A pokud to byla vražda můžeme podezírat Palestince, levicové Židy, československé i zahraniční tajné služby. Zdá se, že tato tajemná událost nebude nikdy vyřešena. Přesto se mladému filmaři Martinu Šmokovi povedlo nashromáždit dostatek materiálů, které podhalují události oněch srpnových dnů. Ale o nich až v dalším pokračování.

Milan KALINA

KULTURNÍ PROGRAM LEDEN 2006

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze
 Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro
 tel. 222 325 172, fax 222 318 856, www.jewishmuseum.cz,
education@jewishmuseum.cz

čtvrtek 2. 2. v 18 hod.:

„Hopkele aneb židovské polky a tanga“ - koncert skupiny Marion, Monika Žáková - zpěv, Jan-Matěj Rak - kytara, akordeon, balalajka, zpěv.

pondělí 6. 2. v 18 hod.:

„Dobročinnost je až naší poslední volbou“ - přednáška Yechiela Bar-Chaima, předsedy The American Jewish Joint Distribution Committee pro země Evropy, o přístupech AJDC k podnikání v sociální oblasti (anglicky s tlumočením).

čtvrtek 9. 2. v 18 hod.:

Parašat hašavua/Týdenní čtení Tóry - přednáška vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona.

středa 15. 2. v 18 hod.:

„Sny o mrtvých“ - vernisáž výstavy monotypů výtvarnice Jany Dubové /1926/. Díla vznikala od roku 2004 k uctění památky nejen její vyvražděné rodiny a přátel, ale všech obětí holocaustu. V několika celcích chce autorka vyjádřit jejich beznaděj, smutek, zoufalství, ale také statečnost a hrdost. Úvodní slovo: Anna Hyndráková z Židovské obce v Praze, hudební vystoupení: Dominika Hošková - violoncello, Jiří Hošek - klavír.

čtvrtek 16. 2. v 18 hod.:

Judaismus a jiná vyznání - diskusní pořad moderovaný Petrem Brodem, ve kterém vystoupí Prof. ThDr. Milan Opočenský a Doc. ThDr. Martin Prudký z ETF UK, Doc. PhDr. Ivan Odilo Štampach z Univerzity Pardubice a PhDr. Leo Pavlát, ředitel Židovského muzea v Praze.

středa 22. 2. v 18 hod.:

„Povídky z Oděsy a jiných světů“ - prezentace knihy Marka Polevého z Oděsy, dnes žijícího v Praze. Ve svých povídkách se vrací do rodného města, v jeho vyprávěních ožívají postavy židovských i nežidovských obyvatel. Knihu uvede Fedor Gál. Ukázky z knihy, kterou vydalo nakladatelství G plus G, čte Mgr. Jiří Klapka, prezident České asociace rusistů.

čtvrtek 23. 2. v 18 hod.:

Ernst Mühlstein a Victor Fürth - přednáška historika architektury Ing. Zdeňka Lukeše o autorech mnoha významných staveb v centru Prahy, obchodních a činžovních domů a vil, kteří patřili k nejvýraznějším představitelům české avantgardní architektury.

pondělí 27. 2. v 18 hod.:

Židovství sekulární a náboženské - diskusní pořad moderovaný Petrem Brodem, ve kterém vystoupí Prof. PhDr. Vladimír Sadek, CSc. z HTF UK, Jan Divecký z Židovské obce Praha a Ing. Martin Vopěnka, spisovatel a majitel nakladatelství Práh.

Výstavy:

„Sny o mrtvých“ - vernisáž výstavy abstraktních monotypů výtvarnice Jany Dubové.

Výstava potrvá do 17. března 2006. (otevřeno: Po - Čt 10 - 16 h., Pá 10 - 15h.)

TŘETÍ JMÉNO *Závěrečná část*

Malý seriál o zákoutích a zákonitostech židovských jmen

Náš seriál se blíží ke konci. Myslím, že zbývá ještě jedno Jméno, u kterého bychom se měli zastavit. Pravda, trochu tím možná překročíme své člověčí limity a kompetence, protože ani Prvotní Adam si podle bible ani podle tradice netroufl pojmenovávat svého Stvořitele, on dal jména pouze veškerému stvoření (Gn 2:20), ale troufalost nám může pomoci pojmenovat si něco v sobě...

Jak se vlastně Sladký požehnaný jmenuje a proč? Je to tajemný Adonaj? Buberovský Ty nebo ještě filozofičtější TO? Jehovistický Jehova? Nevyslovitelný a zároveň trochu werichovský Šemha-meforaš? Podivný Šadaj či Cevaot? Anebo Ha-šem?

Jak vlastně?

Odpověď znáte. Ani jedno a přitom všechno. Ale to Jméno nám nedává spát. A víte proč? Protože naše neznalost, naše „nepoznání“ spolu s touhou „pojmenovat“ – dosáhnout poznání – nám jenom dokazuje, jak se od Něj na hony vzdalujeme. Od Adama jsme mu po celou dobu, kterou popisuje Tanach, důvěřovali naplno. Chvilí to byl Elokim, chvilí Hawajah (rozuměj Jhwh), chvilí Ten, který vidí, ale jednoduše tu s námi byl. Byl dokonce přítomen v téměř každém biblickém „nomen omen“ – Ezechi-el, Jiša-jah, Cidki-jah, Natan-el, Šmu-el atd. Tehdy si nikdo netroufl vyrukovat s bludem, že autory biblické zvěsti jsou písaři dvou semitských kmenů, z nichž jeden říkal svým hliněným bůžkům Jehova (tzv. jahvistický pramen) a druhý Elokim (pramen elohomnistický). Čímž jsme sice vytvořili pohodlnou úlitbu rozumu, ale ztratili boha...

Tradice to vidí komplexněji a nekomplikovaně. Elokim = Vznesený soudce. Tedy Sladký požehnaný projevující se silněji ve své kategorii Systematizátora a Soudce. A je to právě Elokim (systematizátor), kdo tvoří Stvoření, soudí Sodomu apod. Zatímco Hawajah je titul Panovníka, jenž se projevuje více ve své kategorii Vztahu. A právě Hawajah tvoří člověka.

Ještě v dobách existence Chrámů měl velekněz za úkol toto jméno vyslovit! Dokonce desetkrát během jediného dne. Během dne Smíření. Ale, jak už to tak v judaismu chodí. Lehké to neměl. Neboť – a podívejte se do

biblického textu v originále – v jediném okamžiku, kdy se Sladký požehnaný skutečně představuje v hořícím keři užaslému Mojžíšovi coby „Ehje ašer ehje“ a dodává: *toto je mé skutečné jméno na věky...* (Ex 3:14-15), právě v tomto okamžiku je jako na potvoru napsáno ono „na věky“ tj. *le-olam* bez znaku *waw*. Což dává (podle Kid 71a) šanci číst také jako „*toto je mé jméno v jeho plné skrytosti...*“ Zase paradox. Velekněz je má a musí vyslovit a přesto je má a musí vyslovit ve skrytosti. Jinak než skrytě (v náznaku) to ani nejde! Copak se dá naráz jedním dechem vyslovit titul systematizátora a zároveň dárce vztahu?

Talmud referuje, jednak že to nějak možné být muselo a zároveň že právě někdy v době před zničením Druhého chrámu jsme poprvé znejistili jestli to co říkáme, říkáme správně. Traktát Joma (39b) totiž učí, že po smrti Šimona ha-Cadika (40 let před zničením Chrámu) naši Moudří zakázali, aby toto plné Jméno bylo také „naplno“ vyslovováno. Avoda zara 17b zase výslovně uvádí, že trest, který přišel na Chanany ben Teradjon, přišel mj. proto, že „bral Jméno nadarmo“ – respektive, že vyslovil Jméno v jeho plné podobě. A jelikož jsme znejistili v tom „kdo vlastně“, uchýlili jsme se od zamilovaných, obdiv a úctu vyjadřujících titulů k variantě „jak vlastně“, tj. opisům – *Šem ha-mjuchad* (zvláštní všeobjímající Jméno), *Šem ha-meforaš* (= výjimečné ale také „rozložené“ nebo „protažené“ Jméno) nebo prostě *Jméno* (Ha-šem); *Slovo* (ha-Davar), což ale lze také vyložit jako „souhrn všech skutečností“ anebo velice podivné *Ha-Makom* (místo), ale lze také vyložit pozoruhodně trefně jako „cíl“. O třista let později se pak zplna nadýchne jiná cesta, která si Jméno představuje po svém a aby se Židům vymstila za jejich ne zcela oprávněný pocit výjimečnosti, snaží se pojmenovat si Neuchopitelného po svém. Pohodlněji a pro svoje „potřeby“. Pořád ještě křtí „ve Jméno“ ale tak nějak domotaně. Ke Jménu prý nelze dojít jinak než skrze menší Jméno, které je ovšem synem Jména, ale přitom je to to samé Jméno, společně jako ten třetí z nich. Nejistota narůstá a jí ruku v ruce i boj o poznání. O další dvě stovky let se rodí islám. Ten sice vrací Jméno zvukově zase

k jeho semitským kořenům, vždyť eloah a allah zní docela příbuzně, ale jistotě nijak nepřidává. Mystické závoje a zcela nová pravidla dodá celému „pojmenovávání“ kabala, která je vedle svého nepopíratelného ducha také projevem útlaku ze strany nežidovské majority, mesiášských nadějí a snahou o vnitřní usebrání, když už to venku nestojí za řeč. A tak se rodí různé kombinace, Jméno je viděno (někdy i pouze rádo by viděno) všude, hledá se v počátečních – ale i středových, konečných anebo úplně nahodilých - znacích jednotlivých veršů bible, důsledkem čehož jsou dodnes vyhledávané, ale bludné „biblické kódy“ a vykonstruované číselné souvislosti, až se doba dokodrcá k buberovskému Já a ty a k naprosté pýše, kdy si ta stvořená hnídečka osobuje právo teologickými kotmelci „pojmenovat“ podstatu a Boha...

Ehje ašer ehje

Ale vraťme se zpátky ke keři. Chtělo by se téměř věřit, že Jeho Jméno jsou ony čtyři znaky J-H-W-H, protože právě v této podobě se v biblickém textu vyskytuje nejhojněji - celkem 6823 krát, ale to je jen jiný tvar toho, jak se On představil skutečně, totiž jako „*Stanu se (ti), tím čím se stanu*“. Tato informace je 6823 krát závažnější a skoro děsivější, než znalost „skutečného“ jména (Šem ha-meforaš). Toto sdělení je vpravdě oním „nevysslovitelným, a přesto vše objímajícím vznešeným jménem.“

Důkaz je nasnadě. Ne nadarmo začíná bible zprávou o stvoření. Srovnajme si v hlavě nejprve tuto skutečnost (*ha-Davar*) a podle toho s největší pravděpodobností upravíme i svoji cestu, svůj život a svůj cíl (*ha-Makom*) a hlavně – takové bude nakonec i naše vlastní „třetí jméno“ – to, které nám dají lidé podle našich skutků, až tady skončíme cestu a život. Je-li Stvořitel s jakýmkoli jménem příčinou, pak je cíl (*ha-Makom*) možná v něčem jiném, než v kariéře, v chlastu, v politice, ve zdraví, štěstí, dlouhých letech... A není-li Stvořitele, který by potřeboval nějaké jméno v našem vědomí a žití, co je na všem výše uvedeném špatného? Je-li stvořitelem anebo příčinou (*ha-Davar*) jenom příroda a my jsme nejdokonalejším živočišným druhem, stane se nám bohem evoluce. Potom je ovšem legitimní ►

► každá nastoupená cesta, aniž by kdokoli zrušil platnost toho: Stane se ti tím, čím se stane. Tedy – v přeneseném slova smyslu – aniž by popřel existenci B-ha. Ovšem je-li tomu tak, pak na konkrétním jménu Jména skutečně nezáleží. A spirála paradoxu se utěšeně roztáčí...

Syn člověka

Není ale prohlášení o legitimitě všech cest cestou do pekel? Vždyť to by pak měli právo na existenci jak Diana Efezská tak i Wakan-tanka. Pak by bylo možno prohlásit celý hinduistický panteon za různé „kategorie“ Jména – vždyť i Elokim, Hawajah a Šadaj jakoby určitými vlastnostmi disponovali... Pak jde ale pouze o jakési „archetypy“, a pokud není jiného stvořitele, krom přirozeného výběru, pak si boha skutečně vymysleli lidé... Já myslím že nikoli.

Důkaz je nasnadě. Ne nadarmo začíná bible zprávou o stvoření. Proč vůbec došlo ke stvoření? Aby se něco dělo? A jak byl stvořen člověk? Tento jediný živočišný druh údajně trošičku jinak, než vše ostatní. Aktivnějším přístupem Jména – vdechnutím kousičku Jména do hmoty. Ještě než se narodili Židé, byli tady bnej adam (synové člověka) a bnej elokim (= obří, synové vznešených). Na obry, co se spustili s dcerami *bnej adam* pro tuto chvíli zapomeňme, věnujme se právě tomu obratu

synové člověka (synové humánnosti). Proč zcela proti pravidlům přirozeného výběru odsuzujeme vrahy a falešníky? Proč bez ohledu na míru uspokojení v rámci pozemských počítků propadáme tak jako tak neuvěřitelně nesmyslnému přepychu, jakým je kreativita? Jestli to nebude tím, že v synech člověka (bnej adam) je vdechnut kousiček Jména? Pak je ale skutečně každá cesta k cíli (*ha-Makom*) legitimní. Protože nemůže existovat žádná univerzální cesta. Univerzální je jen Pán univerza.

Vždyť skutečně „Není boha kromě Boha“ a je docela možné, že Mohamed byl jeho prorok. Kdyby se vyznavači této cesty nezřídka nechovali, jakoby nevěděli, co vyznávají, museli bychom jim dát za pravdu. Také malé Jméno o sobě kdysi prohlásilo, že je *synem člověka*. A pak řeklo: „Nikdo nepřichází k Otcí, nežli skrze mne.“ Kdo umí číst talmud, kdy jedno tvrzení podporuje druhé, čte výrok malého Jména jako: „Jsem jen obyčejný člověk a nikdo nepřichází k Otcí, nežli skrze (syna) člověka.“ To teprve někteří vykladači mu přistrčili veliké písmenko a změnili poměrně stravitelný výrok v pouhé jméno – titul.

Ale v té původní talmudické verzi je jeho „koán“ nejen srozumitelný, ale dokonce naprosto židovský. Je-li jméno J-H-W-H (Stanu se) označením uskutečňování, tj.

realizace a seberalizace, jak jinak se realizovat a seberalizovat než v druhých?

Podívejte se, prosím, dobře na přiložený obrázek. Je to schéma a zároveň výklad Jména. Víme, že tzv. „Jméno čtyř znaků“ (*Šem ben arba otijot*) neboli tetragramaton se opakuje v bibli 6823 krát. Jedná se o znaky jud – hej – waw – hej – najdete je i na obrázku? A nepřipadá vám ta kresbička zároveň jako schéma syna člověka? Jakoby na kostru z masa a kostí byla implantována i kostra Jména. Jistě, ne každý syn člověka disponuje v plnosti jasem Jména, ale Tóra dokáže lidi humanizovat, protože učí, že každá legitimní cesta k člověku, je legitimní cestou ke Jménu. Pak ovšem každá legitimní cesta ke Jménu, je-li zároveň i legitimní cestou k člověku, je legitimní. Legitimní je každá, univerzální žádná a každý ze synů člověka může poctivě kráčet jen po jedné z nich. Ovšem k cíli. Kterým je buď smrt a koloběh přírody anebo Jméno, bez ohledu, známe-li jeho plnou a správnou výslovnost. Bez ohledu na to, je-li to Kel, Elokim, Adonaj, Hawajah, Ehje, Šadaj anebo Cevaot. Je-li to voda, láska, humanita anebo třeba „čiribom“, což je možná beztak pouhé „*Adošem, ribono šel-olam* – Sladký požehnaný, panovníče všech světů... Šťastnou cestu a dobré jméno.

► Achab Haidler

Havel ve Španělské synagoze

MOJE SETKÁNÍ S ŽIDOVSTVÍM je dlouhodobý cyklus besed s významnými osobnostmi našeho veřejného života. Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze tuto řadu besed korunovalo 11. ledna závěrečným večerem na který byl pozván vzácný host - bývalý prezident **Václav Havel**.

Několik set lidí zcela zaplnilo parter i balkon Španělské synagogy a to ještě další desítky zklamaných lidí postávalo před beznadějně plnou synagogou. Beseda pak byla moderována ředitelem VKC panem dr. Pojarem a ředitelem Židovského muzea panem dr. Pavlátem.

Dobře naladěný Václav Havel odpovídal s chutí a vtipem na nejrůznější otázky z publika a vděční návštěvníci na konci besedy Havla obklopili a doslova jej donutili podepisovat knihy, časopisy, fotografie, ale i velké oficiální podobizny.

Pro ty, kteří se nemohli tohoto setkání zúčastnit, připravujeme do příštího čísla výběr toho nejzajímavějšího z celé besedy. (mk)

NEMÁTE NÁS RÁDI, BUDE VÁS TO BOLET

Francouzské nepokoje s odstupem času – první část

Zapálená auta a veřejné budovy francouzských předměstí byly pro svět šokem. Země lidských práv a dvou století přistěhovalců, kteří se vždy adaptovali... Byly šokem i pro Francouze, vyjevily vystupující část ledovce, s kterým žije Francie už dlouho, aniž by měla jasnou koncepci, jak jej vstřebat. Ledovce, který existuje ve všech západoevropských státech, přestože mohou mít jiný integrační model než je francouzský, a který se čas od času k překvapení médií a politiků projeví určitou brutální formou: zavraždění Theo van Gogha v Nizozemsku, nepokoje v britském Bradfordu nebo Birminghamu...

Odhalený nádor

Troufáme si tvrdit, že nádor, jež odhaluji, může být v příštích letech největším problémem Evropy. Není vůbec náboženské, není sociální povahy v klasickém smyslu, tkví v nedotaženě, odbytě, nepochopené i odmítané integraci skupin obyvatelstva, jež se stát a skrze něj evropská civilizace nesaží dost seriózně začlenit, a které o to pomalu už ani nestojí. Francie si nechala v některých oblastech narušit vnitřní soudržnost, dala vzniknout skupinám obyvatelstva (hlavně teenagerů), jež se cítí odvrženy, vyčleněny z normálního života, jež nemají vtištěny kódy okolní civilizace, jak ji dnes žijeme, s návykem na studium, práci, jisté chování k ženě, na veřejnosti, v autobuse. Tito lidé se narodili někde, kde jsou odmítá-

ni, kde se jim dává najevo, že jsou cizinci, ač mají místní rodný list, kde se neztotožňují s místní kulturou a hodnotami. Narodili se ve Francii a mají averzi k původním Francouzům.

Události vyjevily krizi francouzského integračního modelu, přičemž tento model dnes spočívá spíše v automatismu zavedených postupů minulosti než v promyšlené strategii, v opatřeních ad hoc, spíš v odmítání a živění obav z přistěhovalectví než jeho pozitivní zvládnutí, přičemž Francie je zemí imigrace par excellence. Panovala dlouho představa, že integrace se ve Francii vždy zvládla, že každý si poradil. Události vyjevily také krizi školství i krizi rodiny a rodinné autority, kterou tam, kde není, stát neumí nahradit.

dobře turistovi. Tohle je Francie většinou, kde se na vás prodavačky usmívají, kde se lidé zdraví, když se potkají na výletě v lese, kdy lidé, kteří chtějí v pátek uspořádat večírek, dají do výtahu lístek s omluvou a s hodinou, kdy hodlají skončit.

A potom Francie hrubosti, poloanalfabetismu, která nikdy nebyla v muzeu, nekoupila knihu, mluví jinou francouzštinou než ta první, pro niž jsou kódy fungování francouzské společnosti španělskou vesnicí, která žije vesměs koncentrována na sídlišťích, daleko od kulturních center, v zónách, kde nefunguje právo ani stát. Kde teenageři útočí na každý jeho symbol, sanitka nebo hasiči, hází na jejich vozy kameny. V sídlišťích, kam se policie příliš nevydává, jen početná a těžce vyzbrojená, protože pro tuhle populaci představuje nepřítele, vůči němuž se teenageři permanentně vymezují. Je to Francie, kde se ženám nutí zahalení, kde se de facto toleruje polygamie. Fenomény, o nichž se nepíše, které jsou tabu, nějak to zařídte, hlavně ať se o tom moc nemluví, nechceme skandál.

Nepokoje ukázaly, že existují dvě Francie, mezi nimiž zeje propast. Francie, kde se žije velmi příjemně, jedna z nejkomfortnějších zemí světa, citlivá na každý projev antisemitismu a rasismu, plná slušnosti, civilizovanosti, estetiky, nuancovaných analýz, kultury slova, erudovanosti a odborníků na světové úrovni, špičkových výstav, rychlovlaků a kvalitních dálnic, udržovaných měst a veřejných prostorů, čtvrtá ekonomika planety, jeden z nejdelších průměrných životů lidstva, jedno z nejlepších zdravotnictví, země, kde je

V takovémhle prostředí, jemuž úřady říkají citlivé městské oblasti, je odkázáno žít možná pět milionů osob, osm procent Francouzů, z hlediska finančních podpor zřejmě kapka v porovnání s rozvojovou a jinou pomocí, kterou Paříž poskytuje zahraničí. Léta je nechávala sobě samým, záplatovala beznadějí sociálními dávkami a podporami, posíláním sociálních pracovníků, zakreslováním nových prioritních, ohrožených či jiných zón do územních a školských plánů, aniž by se podívala seriózně na jádro věci: o jaké lidi jde, proč se neumějí a dnes už některé jejich děti možná ani nechtějí integrovat. Nemá celkovou strategii ohledně cíle. Nepokoje tu vybuchují už pětadvacet let, byť v daleko menší míře, vymezené lokálně, a úřady a nejrůznější asociace přicházejí ►

PhDr. Petr JANYŠKA

1953 Narozen v Praze

1977 Vystudoval francouzštinu a angličtinu na FF UK

1989 Tiskové centrum OBČANSKÉHO FÓRA
v Laterně magie

1990-92 Spoluzakladatel a zástupce šéfredaktora
týdeníku RESPEKT

1992 Autor tv debatního pořadu RESPEKTOVÁNÍ

1992-94 Zástupce šéfredaktora LIDOVÝCH NOVIN

1999-03 Mimořádný a zplnomocněný velvyslanec
ve Francii

2003 Prezident Chirac jej jmenoval Velkokorytářem
Národního řádu za zásluhy

2003-06 Ministerstvo zahraničí – současně přednáší
na Fakultě sociálních věd UK

V článku o loňských nepokojích ve Francii těží autor ze svých zkušeností francouzských reálií a předkládá k zamýšlení svůj osobní pohled na problém, s kterým se nyní potýká Francie, ale který může zítra vypuknout i jinde...

► v dobré víře s periodickými recepty. Zájem o ně, ale opadne, nějak přestanou zabírat, či se po čase přiškrtní finanční kohoutek. Teprve teď si národ možná uvědomil, že jde o problém celku. Je zvláštní, že v této zemi přistěhovalců, kde má kdejaký aspekt života svoji centrální instituci, neexistuje úřad pro integraci. Existuje plejáda organizací jež situaci monitorují (včetně Vysoké rady pro integraci), ministerstvo sociálních věcí má řadu projektů, není však jednotný exekutivní orgán. Vláda mívala od roku 1990 ministra pro „města“, kde se problém redukoval na technickou a sociální otázku sídlišť. A potom už vnitro.

Co se stalo – městské povstání

Především řekněme, že nedávné nepokoje nebyly organizovány z žádného centra, že za nimi nestála žádná politická či náboženská síla (což nevyklučuje existenci vůdců místních part ani svolávání mobily a varování esemeskami, jakožto běžný modus vivendi mládeže vůbec). Neměly nic společného s islámem, v jejich průběhu nepadaly žádné islamistické požadavky, nebyla zaznamenána aktivita žádného imáma (dokonce nedávno vytvořená Unie francouzských islamistických organizací vydala v prvních dnech nepokojů fatwu odsuzující násilí a ničení aut, rektor pařížské mešity odsoudil zapálení kostela). Že nebyly nikterak protizidovsky zaměřeny, neprojevovaly se žádnými antisionistickými hesly (byla poškozena jedna synagoga, ovšem mezi několika stovkami jiných veřejných budov). Vlastně nebyly zaměřeny na podporu vůbec žádných požadavků, neměly sebemenší politické zabarvení, jejich aktéři měli dost velký problém artikulovat co chtějí a jestli vůbec něco chtějí. Šlo o akty iracionálního zoufalství, běžného vandalství a násilnosti, o jakou si pokřivenou hru, jejíž účastníci se snažili trumfnout jeden druhého, jiné sídliště.

Byli jimi vesměs adolescenti, většinou nezletilci (při požáru jedné školy bylo zadrženo patnáct pachatelů, z nich jediný zletilý), kteří tráví celý život v ghettu svého sídliště, z rodin, jež se přistěhovaly většinou z Magrebu a z Afriky, a kteří se narodili ve Francii a jsou Francouzi (mezi zatčenými bylo 6 % cizinců). Byly zadrženy tři tisícovky teenagerů, z nichž víc než třetina nezletilých, takže existuje určitý sociologický obrázek o jejich profilu. Podle některých zdrojů měli prý většinou čistý rejstřík, jiné to zpochybňují.

Šlo o několik týdnů trvajících a dost maso-

vé činy, které byly víceméně skoro hermeticky omezeny na určitá sídliště, z nichž se nepředlily. Přestože televize celého světa chrlily obrazy občanské války, mohli jste se v té době procházet Paříží či většinou Francie a netušit, že se jinde v zemi něco děje. Na mapě Francie planulo třináct bodů označujících výrazné nepokoje, třináct velkých měst s předměstími, dohromady 300 míst, mezi nimi ovšem všechna předměstí Paříže kromě západních, včetně těch cestou na letiště. Jinak nic, v lepších čtvrtích klid. Bylo to poprvé, co se tu masový odpor neodehrál ve středu měst, tam, kudy se tradičně valí protestní demonstrace, nebo kde kdysi létaly dlažební kostky studentů. Detail odhalující, že jde o jinou sociální kategorii a jiný fenomén než v minulosti, těžko postižitelný klasickými politologickými termíny a metodami. Kdyby záležitost nerozšířily a nevypíchly televize, asi by nedosáhla takových rozměrů (prvních pět nocí zůstávala omezena na pařížské předměstí Clichy-sous-Bois) a hlavně, zbylých pětadesát miliónů Francouzů by o ní ani pořádně nevědělo.

Podle Ústředí zpravodajských služeb Renseignements Généraux, vždy velmi dobře analyzujících situaci, jejichž zpráva částečně pronikla ven, prožila Francie „městské povstání“, „jistou formu neorganizovaného povstání, kdy na jistých místech a v jistém čase propukla lidová vzpoura sídlišť, jež postřádala vůdce i návrh nějakého programu“. Podle nich „nebyla odhalena žádná forma manipulace, jež by mohla opravňovat k domněnce všeobecného a organizovaného povstání“. Islamisté nehráli „při rozpoutání a šíření násilných činů žádnou roli,“ naopak mají „veškerý zájem na rychlém návratu ke klidu, aby na ně nepadl stín podezření“.

Podle zpravodajců vedl mládež „silný pocit sdílené identity, jenž nespočíval pouze v jejím etnickém či geografickém původu, ale v jejím údělu lidí vyčleněných z francouzské společnosti“. Mladí z „citlivých sídlišť“ se podle nich cítí „postížení chudobou, barvou pleti a svými jmény. Ti, kdo devastovali sídliště, měli něco společného: absenci perspektivy a nemožnost začlenit se pomocí práce do společnosti... Jako by byli ztratili důvěru k institucím, ale rovněž k soukromému sektoru jako zdroji pracovních možností a ekonomické integrace“.

Dokument zpravodajců pařížské prefektury má trochu jinou dikci, šlo prý o „záležitost sídlišť s jediným cílem ničit“, autory prý byla „jádra delikventů“, většinou nezle-

tilých, z nichž polovina už měla co do činění s policií nebo soudy“.

A podle ředitele národní policie Gaudina mělo s policií už co do činění 80 % zadržovaných (co to však znamená, mít co do činění?).

Stejný výjev každý týden

Začátek událostí byl pro francouzská sídliště už klasický: policisté kontrolovali dva adolescenty (15 a 17 let), ti se dali na útěk a ukryli se v budově transformátoru, kde je zabil proud. Po sídlišti se okamžitě rozšířila fáma o zabití, teenageři se srotili a už to začlo. Snad každý víkend se odehrává někde v zemi stejný výjev: policie kontroluje auto s výrostky uvnitř, ti se pokusí ujet, někdy skončí zraněním, převrácením, někdy na stromě, a už jsou v ulicích desítky jejich známých, občas zapálí komisariát, někdy vymlátí supermarket, policie v krajních případech vyšle zásahovou jednotku, z té mají teenageři respekt, obnoví se klid – až do příštího incidentu. Novinkou bylo tentokrát, že vzpoura dostala celostátní rozměr, že se rozlila do dalších sídlišť a trvala tak dlouho: tři týdny, během nichž shořelo přes devět tisíc aut, byly podpáleny desítky budov, zadrženo bylo 2 921 osob. Když hořelo devadesát osm aut za noc, policie prohlásila situaci za návrat k normálu. Byl za rozšířením nepokojů fenomén televize? Chronický neduh ovšem vždy časem eskaluje, nelze si myslet, že zůstane věčně lokálně omezen a že rychle uhasne.

Teenageři neobrátili svůj hněv a frustraci (či vandalství, nedostatek elementární výchovy, potěšení, že se něco dramatického bude dít, či jak jejich pohnutky přečteme - od každé tam bylo asi trochu) proti bohatým čtvrtím, nevrhli se do centra Paříže, ale kopalí na místě kolem sebe. Jakoby nelogicky, ničili to málo, co jejich sídliště mají civilizovaného. Svědčí to o primárnosti jejich emocí a o neorganizovanosti. Zapalováním aut a popelnic zřejmě provokovali policii (v městské civilizaci není nic snazšího k zapálení než auto), podpalováním veřejných budov se nejspíš pouštěli do symbolů státu a jeho autority, kterou vnímají jako nepřátelskou. Dokonce „mezi sídlišti navzájem nebyla pozorována žádná solidarita,“ mladí „se identifikovali přináležitostí jen ke své čtvrti, nikoli s mládeží jiných obcí,“ říká zpráva Renseignements Généraux.

► Petr JANYŠKA
Pokračování příště

IVAN VÁVRA: JAK TO VŮBEC BYLO MOŽNÉ?

DÍL PRVNÍ (ČÁST III) – Lístky do větru – Rudolfek Frimlů

Tím skončila éra Dobřichovic a tajného přehrávání. Co bylo dál, otec už nevěděl: po maturitě na reálce mu byla Praha malá a tak, v jakémisi revoltujícím afektu, opustil příliš těsné poměry a přihlásil se jako dobrovolník do armády. Pak ve Vídni studoval architekturu a jako mladý projektant tam prožíval bouřlivou a krásnou dobu rakouské secese. Sarajevské výstřely v roce 1914 byly koncem pohodlného života a začátkem války, která jej zavála prvně na ruskou frontu, v roce 1917 pak do Itálie.

Kdy, kudy, kým a s či pomocí se dostal jeho kamarád z mládí – Rudolfek Frimlů – za oceán do Ameriky, nemohl ani tušit, neboť v nekonečných válečných dnech, měsících a letech nikdo nevěděl co se s ním samotným druhý den či pozítří stane a psát si o emigrantech nebylo kvůli vojenské cenzuře vhodné. V roce 1918 válka konečně skončila a otec se octnul na nově zřízeném Vyslanectví Československé republiky ve Vídni. Do Prahy se vrátil až v roce 1922.

Právě včas, aby zachytil zapůsobení prvních vlaštovek fox-trottu, lambeth-walku a dixieland-stylu na stále ještě malou, skoro provinční Prahu, která si s úžasem protírala oči při zjištění, že se stala metropolí... Zatímco první impulzy jazzu s emfází chápala a přijímala jen část nejmladší generace, určitá hudba zasáhlo všechny bez rozdílu. Všichni byli těmi melodiemi nadšeni a nechali se jimi zcela strhnout. Do Prahy „doražila“ Frimlova „Rose-Marie“.

Ty melodie byly tak zpěvné, strhující a pronikající do každé buňky. Nutily k tomu, aby si je každý zpíval, hvízdal či jenom bručel. Klasická opereta (Strauss, Suppé, Nedbal atd.) byla už trochu obehnaná, jak svým stylem hudebním, tak i schématem děje, kde věčně se opakující postavy princů, kněžen, služiček, kavalírů a bohatých starých dam v krajkách už publikum unavovaly. A tu se najednou objevilo něco zcela jiného: Amerika! Kanada! Pojmy jako z jiného světa, o nichž se tak leda četlo v cestopisech Vojty Náprstka a v románech Karla Maye. Najednou to bylo tady – divákovi před nosem – vše zosobněno živoucími postavami nádherných mužů kanadské jízdní policie v červených kabátcích, v širokých kloboucích a s pistolemi u boku. A ještě na pozadí romantických

zasněžených velehor a divokých pralesů. Po hedvábných baronech a flamendrech v lakýrkách tu najednou byl muž v jezdeckých botách, vonící kůží, tabákem a střelným prachem. Místo salonů s chlazeným šampaňským v kbelících se rozprostíraly širé, nekonečné pláně, kde se zpěv rozléhal od nebe k nebi, nekonečně daleko, odrážel se od modrých hor a zanikal v nekonečnu. To byla ta velká země, „this big country“, kterou nám signalizoval svým poselstvím tónů v cvalovém rytmu už Antonín Dvořák ve své Novosvětské. V „Rose-Marie“ splyvala melodie s dějem a prostředím. Cožpak mohl být v klasické operetě jedním z protagonistů grázl, zloděj, pistolník mimo zákon, a to vše s dramatickým kontrapunktem zápasu policie se zločincem? Na život a smrt! Samozřejmě, pravý americký happy end celý příběh korunoval, diváci mohli s ulehčením vydechnout.

Tohle bylo ale něco úplně nového, lidé instinktivně cítili, že se jim otevírá jakási nová dimenze, že svět bude od této chvíle už docela jiný, větší, mohutnější – ale i tvrdší. Jakkoliv byla melodie „Indiánské písně lásky“ nekonečně snivá, něžná a toužebná (snad v ní byla i trocha nostalgie nad dávnou, neuskutečňenou láskou?), mluvil už „Pochod kanadské jízdní“ o něčem docela jiném: to bylo „rajtráctví“, „riding“ mužů s kterými už není žádná legrace. V tom byla velikost a síla Ameriky. Svalnaté, prosluněné, skalnaté. A bohaté!

„Rose-Marie“, stejně jako pozdější „Děvče ze zlatého západu“ nadchla nejen Ameriku, ale celý tehdejší svět. V „Rose-Marie“ našel ten malý pražský Žid svůj „nugget“, svou „Bonanza River“, protože Amerika, zejména USA, zoufale potřebovala svou legendu – její historie byla až trapně krátká, oproti evropským státům v ní nebylo skoro nic, žádné tisícileté genealogie císařských rodů, žádné slavné bitvy těžkooděnců, žádné hrady, zámky a kláštery. Mnohamilionové Chicago sestávalo ještě v roce 1810 z 28 srubů, a za Alaghenskými horami začínaly plně plné sassagrassy a bůvolů. Jinak nic!

A Rudolf Friml Americe tuto legendu dal v perfektním, byť neuvědomělem načasování. Bylo to v době, kdy tam ještě nevznikly

„legendotvorné“ instituce a mechanismy – především film a mohutná knižní vydavatelství. V době, kdy se USA s Kanadou představily svými statečnými vojáky na západním bojišti 1. světové války, právě tehdy se „Nový svět“ potřeboval prezentovat své „staré Evropě“ přehlídkou toho, co znamená, co dokázal a jakou je zemí se skvělou budoucností.

A Amerika potřebovala tento důkaz identity nejen pro jiné, ale především pro sebe – k překrytí svého – ostatně dodnes pocíťovaného komplexu.

Rudolf Friml s geniální „židovskou“ intuicí tuto „naléhavou potřebu“ pochopil, odkryl, zhmotnil a s obrovským úspěchem prodal. Stavební díly Frimlova úspěchu ležely jako drobná smítka na chodníku, létaly kolem jako prachové částice v paprscích zapadajícího slunce. Geniální bylo, jak to obyčejně dokázal poskládat v oslnivou oslavu toho, co je dodnes částí tzv. amerického snu a vytvořil z toho nesmrtelné dílo. Snad za tím vším bylo trochu oné německo-rakouské zkušenosti židovských vetešníků zvaných „Pingl-Judi“, kteří po půdách a chalupách vykupovali za pětku starý „klumprcajk“ po babičce a pak jej trochu vyčistili a oblyškali, aby jej prodali „Amerikánům“ jako cennou starožitnost (aby měli doma něco „historical“). Mnozí tak zbohatli a postupně se z vetešníka Mojše Krakowera stal „ten velký Krakover, Krakauer nebo dokonce von Krakauer“.

Tak geniálně načasovat své dílo je obdivuhodné. Frimlovi se to však podařilo ještě jednou, kdy přesně vyhmátl to, po čem byl velký, podvědomý hlad. Bylo to v roce 1937, kdy vrcholila španělská občanská válka, a světová demokratická veřejnost (dost idealisticky) stála na straně španělské legální vlády – proti generálu Francovi. Tehdy Friml vytvořil jedinečnou hudbu k americkému barevnému velkoformátu Firefly – „Španělská vyzvědačka“. Poněkud kýčovitý příběh krásné španělské dívky, která z vlastenectví pronikne do Napoleonova generálního štábu aby odtamtud přinášela zprávy španělským „guerilleros“. Evropa, obávající se italského fašismu a německého nacismu, chtěla slyšet přesně takové příběhy. Byla to inspirace a posila. Úspěch filmu – v onom přesmut-

Rudolf Friml s chotí při své poslední návštěvě Prahy v 60. letech.

Foto: Milan Kalina

ném podzimu roku 1938 ve zmrzačené „druhé republice“ – byl naprosto senzační. Hlavní píseň, „Osí serenáda“, se stala (řečeno dnešním slovníkem) naprostým hitem a lidé si ji od rána do večera zpívali, hvízdali a hráli stále dokola. A celý národ měl pocit – že Friml je náš vyslanec v Americe.

Pak začala světová válka a Friml žil dál v USA. Několikrát se rozvedl a znova oženil, byl pohádkově bohatý, už poněkud zestárlý, ale hlavně už stojící mimo novou americkou hudební vlnu, kterou byl swing zažívající v čtyřicátých letech svůj vrchol. Tehdy Frimla navštívili tři českoslovenští emigranti – Jiří Voskovec, Jan Werich a už těžce nemocný, skoro slepý, Jaroslav Ježek. Dost těžce se v tehdejší, ještě neutrální Americe probíjeli, pro USA nebylo Československo prioritní záležitostí a noviny na první straně psaly o jiných problémech. Parta z Osvobozeného divadla chtěla Frimla získat pro projekt hudebně-divadelního turné po krajanských koloniích v USA a Kanadě, ale bohatý a stále ještě velmi vlivný Friml je přijal bez zájmu, spíš jako mírně otravné „krajánky“, kteří po něm zase něco chtějí. Byli z toho velmi zaraženi a nejvíce snad Jaroslav Ježek.

„Co na mne ten chlap tak blbě čumí - co

pak je slepej, ten blbec?“ Tak údajně pravil Rudolf Friml na adresu Jaroslava Ježka, člověka něžného, jemného, citlivého a v té době už těžce nemocného, skoro slepého muzikanta. Zachoval se tak, ač byl o Ježkově stavu předem informován. Ostatně Ježek brzy nato – v lednu 1942 – umírá.

Tahle trapná a nechutná historka se v krajanských kruzích Ameriky neutajila a pronikla i mimo ně. Vynikající muzikant – židovský komponista Bacharach, skladatel písní pro Marlene Dietrichovou a později úchvatných melodií k dnes již kultovnímu filmu „Butch Cassidy a Sundance Kid“ – se se o Frimlovi vyjádřil „Osvobozeným“ ve svém jidiš-žargonu: „Zo e चुच्पे Yiddl – is'nt des trejfe?!“

Zpráva se dostala různými kanály i do okupovaného Protektorátu, rozcitlivělého smrtí Ježkovou, jehož zakázané písně zlidověly a byly už jakýmsi národním pokladem. A Friml náhle „ztratil glanc“.

Těsně po válce se začali vracet ti, kteří byli nuceni svou vlast opustit. Přijížděli vojáci, politici, ale také umělci. A na krátkou návštěvu do Prahy zavítal i Rudolf Friml. Příjezd této prvorepublikové hvězdy však nezpůsobil žádný zájem. A v denním tisku se objevila jen stručná zprávička: „Slavný

skladatel českého původu, Rudolf Friml, navštívil se svou chotí na několik dnů Prahu.“ A to bylo vše.

A to je konec romance o Závěšových písních, o Benátských nocích na Berounce v Dobřichovicích, o krásné paní Růžence, o snění ve studentském pokojíčku. Škoda! Přece však ne konec naprostý: přestože Frimlova návštěva v Praze proběhla za tak všeobecného nezájmu, zaregistrovali ji přece jenom starší pamětníci, ale zejména pamětnice. Byly to ony krásné Týnynky, Nanyňky, Žanyňky a Flórinky z přelomu století. V roce 1945 však měly svá nejlepší léta už za sebou. Někdy, když jsme některou z nich s tátou potkali, zeptal se mě – ten věčný uličník – diskrétně: „Prosím tě synku, já už si to nepamatuju, to jsem s touhle babou taky spal?“

Jedna z nich však byla zvláště strašlivá a dle vzpomínek „nejstarších pamětníků“ byla takovou už od narození – měla půvab drožkářské kobyly, kterou ani koňský řezník nechce. A právě ta se ke mně, mladíčkovi tenkrát jednadvacetiletému, při povídání o Frimlovi obrátila a velice poučně sdělila svým medvědí hlasem: „Aby věděl – ty Závěšovy písně skládal tenkrát Friml na mně!!!“ A to je také konec jedné nevinné iluze o krásných a něžných múzách.

TŘI RABÍNI V DĚČÍNĚ

V souvislosti se svátkem Chanuka se konal 5. 12. 2005 v děčínské synagoze společenský večer, během něhož si členové a hosté tamější Židovské obce připomněli význam tradice tohoto svátku.

Jak už to tak „mezi námi Židy“ bývá, provázely přípravy oslavy svátku trochu zmatky. Nikoho to nepřekvapí ani nevyvede z rovnováhy a nakonec to vždy dobře dopadne. Důležité je, aby se lidé sešli... Nejdříve nebylo jasné, zda povede letošní oslavu náš smluvní rabín, pan Ronald Hoffberg. Požádali jsme tedy o pomoc las-

kavého rabína pana Samuela Abramsona. Nakonec potvrdili účast oba a dokonce se přidal i rabín třetí, pan Michael Dushinsky.

Rabíni přijeli v předstihu, a tak byl i čas na zběžnou kontrolu děčínské Tóry, kterou shledali všichni velmi zachovalou, vyžadující jen drobné opravy. Mezi tím se sešlo asi 70 členů a hostů včetně děčínské místostarosty pana Lešenovského. Hlavní sál rekonstruované synagogy se příjemně zaplnil, topení fungovalo a slavnostní osvětlení vítalo sváteční hosty...

Oslavou nás provedl rabín Abramson, hlavní slovo o významu nadcházejícího svátku měl rabín Hoffberg a vystoupení improvizovaného pěveckého souboru za houslového doprovodu Alexandra Schornerta vedl rabín Dushinsky. Nejvíce mě na celé oslavě dojalo, že symbolické zapalování některých z osmi svící světili rabíni nejstaršímu a nejmladšímu členu naší komunity. Am Jisrael chaj!

► Michal SPEVÁK

NADAČNÍ FOND OBĚTEM HOLOCAUSTU

vyhlašuje výběrové řízení na podporu projektů v programu
OBNOVA

(rekonstrukce, obnovy a zachování movitých a nemovitých židovských památek na území České republiky v roce 2006.)

Uzávěrka: **10. března 2006**. Bližší informace: **Marta Novotná** NFOH, Legerova 22, Praha 2
www.fondholocaust.cz, e-mail: novotna@fondholocaust.cz, tel.: 224 261 615, fax: 224 262 563

TEREZÍNSKÁ UNIE

zve na vzpomínkovou tryznu **ve středu 8. března 2006 v 10 hodin**
v Pinkasově synagoze.

Tento den je tragicky zapsán do paměti českých Židů – v roce 1944 byl během jedné noci vyvražděn rodinný tábor v Osvětimi-Birkenau.

HAKOACH INFORMUJE

ITÁLIE MARILEW – Zájezd ve dnech **25. 3. – 1. 4. 2006**. Doprava autobusem. Polopenze italská za 5500 Kč nebo česká (náš kuchař) za 1590 Kč/os/pobyt. Neodkládejte přihlášení!

VICTORCUP – Turnaj se bude konat v neděli **19. března 2006**.

KURZY SEBEOBRANY PRO DĚTI – Připravujeme je a prosíme rodiče, kteří o ně projeví zájem, aby nám napsali - budou pak včas o podmínkách vyrozuměni.

Petr Wellemín

IZRAEL NA VÁS ČEKÁ

Sochnut

si dovoluje pozvat všechny zájemce na tradiční pracovní návštěvu do Izraele. Ve dnech **26. 3. – 12. 4. 2006** se můžete zúčastnit dobrovolnického programu SAR-EL.

Podmínkou je věk do 65 let a dobrá psychická a fyzická kondice.

Kontakt pro zájemce: sochnut@volny.cz, tel.: 224 810 099, fax a záznamník: 224 810 118.

Zoša Vyoralová a Dani Kolský

LITERATURA S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Duch času Juraje Šajmoviče

V uplynulém roce byla nabídka „fotografických“ titulů obohacena o knihu Juraje Šajmoviče „**Duch času - mezi fotografií a filmem**“, kterou v pečlivé polygrafické úpravě Vladimíra Vimra a redakci Jana Lukeše vydal Národní filmový archiv.

Neděle 1964

Jedná se o první publikaci profesionálního filmového kameramana, pro kterého byla fotografie celoživotní láskou – slovy autora – byla jeho milenkou. To ostatně napovídá i název knihy, který vymezuje dva póly Šajmovičovy celoživotní umělecké tvorby.

Základem publikace je 95 autorových fotografií, dokumentujících v osobním výběru více než půlstoletí uměleckého hledání. Výběru Šajmovičových fotografií se povedlo upozornit na jedinečný kontrast k dynamickému rukopisu Šajmoviče kameramana, jak jej známe ze skvělých filmů *Legenda Emöke*, *Golet v údolí* nebo *Návrat Ztraceného ráje*.

Vybrané fotografie jsou sui generis i určitou kronikou posledního půlstoletí. Cítíme umělcovu odtážitost od běžného reportážního záznamu doby, divák není vtahován do patosu historické fotografie, přesto Šajmovičovy snímky jsou pro citlivého diváka mnohem přesvědčivější výpovědí o době, než mnohé jiné „obrázkové dokumenty“. Autor nepátrá po příčinách jevů, zaznamenává jen jejich stopu. To činí důkladně a s velkým smyslem pro střízlivost formy, která však není v rozporu s jeho imaginací a určitým sklonem k romantické nostalgii. Chceme-li být ještě přesnější, musíme zmínit i autorův velmi decentní smysl pro humor, použití paradoxu a kontrastu. Tento pohled je ovšem typický pro většinu židovských umělců, jejichž pohled na svět je jen výjimečně

dogmaticky jednostranný a černobílý. Snímky jako „Nadměrné velikosti 1967“, „Bach a marihuana 1998“, „Římský trh 1963“, „Pochodový krok 1967“, „Plevel 1992“ nebo „Poslední věci 1968“ jsou toho dokladem.

Z několika snímků je patrná i autorova úcta k vlastním židovským kořenům. Fotografie „Zeď nářků 1994“, „Učitel 1994“ nebo „Kaddiš 2002“ jsou plné tajemství, mystických náznaků a oné typické „nesdělitelnosti“.

Do výběru bylo zařazeno i několik aktů. Je z nich patrné, že autor v této oblasti neexperimentuje za každou cenu, ale naopak usiluje o civilnost a jednoduchost. Své ženy zachycuje jakoby en passant bez ateliérové rafinovanosti. To jim ovšem neubírá na erotičnosti, spíše naopak.

Autor, Juraj Šajmovič, se narodil v roce 1932 ve slovenských Piešťanech v rodině židovského advokáta. Když, po vzniku Slovenského štátu zesílila protizidovská perzekuce, uprchla celá rodina do Maďarska, kde žili až do okamžiku, kdy nastaly první transporty do vyhlazovacích táborů. Rodina se vrátila na Slovensko a posledních šest měsíců před koncem války prožívá dvanáctiletý Juraj v podzemním úkrytu nedaleko rodných Piešťan. Po válce vystudoval fotografii na VŠUP, později pokračoval ve studiu na pražské FAMU, kde absolvoval jako kameraman. Pracoval pro Československý armádní film, Československou televizi a film. Po revoluci pracuje s nejlepšími režiséry (Háša, Smyczek, Dostál, Jasný atd.) a vytváří s nimi řadu skvělých inscenací a filmů. V roce 1990 je připomenuta jeho fotografická tvorba na výstavě Slovenská fotografie 60. let, v roce 1993 je vystavován v americké expozici Česká a slovenská fotografie 20. století. Samostatné výstavy pak připravil v Bratislavě, Piešťanech, Praze, Českých Budějovicích a naposledy v Moravské Třebové.

► Milan KALINA

Knihu si můžete objednat na adrese: Národní filmový archiv, Bartolomějská 11, Praha 1 (tel. 224 237 233, e-mail: stepanka.erhartova@nfa.cz)

Učitel 1994

CHASIDISMUS, HASKALA, REFORMA

Seriál o myšlenkových proudech, které formovaly současný obraz judaismu

Solomon Schechter

Rabi Solomon Schechter se narodil roku 1847 v Rumunsku. Dostalo se mu hebrejského jména Šneur Žalman. Jeho otec byl totiž chabadnickým chasidem. Tatínek nepatřil k vrstvě vzdělanců, byl šojchet, košerák, řezník.

Solomon studoval v Lembergu, dnešním Lvově, ve Vídni a později od roku 1879 na berlínské univerzitě a též na Hochschule fuer die Wissenschaft des Judenthums. Tato škola nebyla původně míněna jako centrum rabínského vzdělávání, ale stala se jím. Připravila na rabínskou kariéru mnoho reformních i ortodoxních rabínů.

Povězme si něco málo o takových židovských vzdělávacích centrech.

Rabíni byli ordinováni rabíny. Prostě se student vyučil u rabína, tak jako se třeba kovářský tovaryš vyučil u kováře. Většinou takový student absolvoval výuku více rabínů, ale jeden se mu stal mistrem. Tak mistr kovář vyučil tovaryše a vyučil-li jej dobře, kovářský cech mladého muže po složení mistrovských zkoušek přijal. To nebylo jen tak. Ne že by každý vyučený byl v krátké chvíli mistrem.

A tak podobně se dělo s výukou rabínů. No jo, ale udělil-li rabín studentovi smichu, ordinaci, je ze studenta rabín. A ona ta úroveň není vždy valná, jak víme z vlastních zkušeností. A tak byla stále větší potřeba nahradit privátní smichu ordinací instituce.

V moderní době vznikly první školy rabínských studií v Itálii a ve Francii. 1827 rabínský seminář v Padově a 1829 v Metz, který byl roku 1859 přestěhován do Paříže. Roku 1850 zakládá Zachariáš Frankel seminář v Breslaw, dnešní Wroclavi. Roku 1872, kdy vznikl berlínský Vyšší institut židovských studií, jej vedl Abraham Geiger. V Budapešti je založen rabínský seminář roku 1874 a konečně se přidávají i ortodoxní, roku 1879 zakládá rabi Azriel Hildesheimer Ortodoxní rabínský seminář v Německu.

Tedy řekněme, že v neortodoxních kru-

žích je privátní ordinace téměř nemožná, aby se člověk stal rabínem (či rabínkou), musí vystudovat vysokou školu. V ortodoxních, nota bene chasidských kruzích, je privátní ordinace stále obecně používána. Pak se ortodoxní vztekají, že bylo ordinováno již 11 ortodoxních žen ortodoxními rabíny. Jedna z ortodoxních dam, rabínka Thau, vyučovala i našeho Zemského rabína. O tom, že je paní Thau ordinována, však nechce náš pan zemský ani slyšet. No nic s tím nenadělá, je to tak.

Ale vraťme se k rabínským školám. Konečně se přidává Vídeň svým Židovským theologickým seminářem. Anglie má vágní Jewish College v 60. letech 19. století, která se až později mění v řádnou instituci pro přípravu rabínů. Český rabín Izák Meier Wisse založil v americkém městě Cincinnati slavnou Hebrew Union College. Rovněž v Americe je založena později škola, která neměla úspěch, The Jewish Theological Seminary of America. Roku 1901 byl povolán do Ameriky již velmi známý rabín Solomon Schechter z Anglie, aby školu zachránil. Stalo se.

Když ještě Solomon studoval v Berlíně, měl velmi bohatého kolegu. Ten jej později roku 1882 pozval do Londýna, aby jej vedl v rabínských studiích. Oním mužem byl Claude Goldsmid Montefiore. V Anglii Schechterův věhlas rostl. Stal se uznávanou rabínskou autoritou a mluvčím židovských tradicionalistů. Solomon vyrostl v chasidském prostředí, vystudoval s osvěcenci, svůj judaismus odvozoval od Zachariáše Frankela. Zajímavá a velmi plodná směska.

Od roku 1890 vyučoval talmud na univerzitě v Cambridge, od roku 1899 byl profesorem hebrejštiny na University College v Londýně.

Obecně a světově známým se stal po návratu ze studijní cesty do Egypta, se kterou mu pomohl magistr St. John's College Charles Taylor. Pan magistr Taylor také pomohl rabi Schechterovi dovézt jeho objevy z egyptské genizy v Káhiře

do Anglie. Jednalo se o více než sto tisíc rukopisů. Po nějaké době, roku 1899 spolu publikovali jeden z objevených fragmentů, a to hebrejský rukopis Ben Siry pod názvem „Ben Sirova moudrost“.

Od roku 1902 vedl rabi Schechter v Americe zdárně Židovský theologický seminář a také s několika kolegy založil United Synagogue of America.

Moderní vědecký tradicionalista Schechter propagoval tzv. katolický judaismus. Dnešnímu uchu to musí znít přišměř, ale neznamená to nic jiného, než judaismus obecný. Tak, jako katolická církev křesťanská o sobě mluví jako o církvi, církev dělá, církev učí atd., jako by jiných církví nebylo. A asi si neuvědomuje, že její touha po obecnosti naplněna nebyla – díky Bohu za ty dary, není jedinou obecnou církví. Tak ani obecný Schechterův judaismus obecným se nestal.

Schechter dělající si legraci z dlouhého názvu Pozitivní historický judaismus rabího Frankela, nazývá svůj judaismus katolickým, později konzervativním.

Rabi Schechter byl religiózním sionistou a tak se roku 1913 zúčastnil jedenáctého sionistického kongresu, který se konal ve Vídni.

Zacitujme si trochu: „...pravdou je, že každé velké náboženství je souhrnem mnohých ideí a ideálů, což činí takové náboženství adaptovatelné mnohým myšlenkovým a životním systémům. Ale vždy musí zachovat centrální okruh, ke kterému všechny tyto ideje a ideály soustředí. Tím centrem je dogma.“

Nebo: „...toto živé těleso není prezentováno žádnou částí národa, kněžstvem či rabínstvem, pouze kolektivní shodou katolického Israele...“

Tak, hezkou zimu a nepopleťte to. Katolický znamená obecný, ale rozhodně ne všeobecný, konzervativní neznamená zkamenělý, reformní není reformovaným, stále má co reformovat a ortodoxní není nositelem té pravé a neměnné víry. Nezapomeňme, že všechna náboženství mají své pohádkáře.

► Sylvie Wittmannová